

ЯРОШЕНКО М.В.,

студентка 3-го курсу екологічного факультету ЖНАЕУ, м. Житомир

ОПЕРАТИВНЕ ВІДАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Відповідно до ч. 1 ст. 133 основи правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права – право господарського відання, право оперативного управління.

Право господарського відання — правова форма, що згідно з ч. 1 ст. 136 ГК України застосовується для встановлення правового режиму майна, закріпленого лише за суб'єктом підприємництва. Право господарського відання — це речове право суб'єкта підприємництва, який, так само як і власник, володіє, користується і розпоряджається закріпленням за ним майном. Проте, якщо зазначені повноваження власника носять абсолютний характер, то суб'єкт підприємництва, за яким майно закріплене власником (уповноваженим власником органом) на праві господарського відання, обмежений у здійсненні повноваження розпоряджатися окремими видами майна, яке (повноваження) він може реалізувати лише за згодою власника.

Випадки одержання такої згоди передбачені ГК України та іншими законами [1, с. 179]. Власник майна, закріпленого за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна. Згідно з ч. 3 ст. 136 ГК України право господарського відання захищається за допомогою тих же положень закону, що і право власності. Важливе значення для захисту права господарського відання має вказівка закону (ч. 2 ст. 136 ГК України) на те, що суб'єкт підприємництва, який здійснює господарювання на основі права господарського відання, є підприємством. Право господарського відання можна визначити як право юридичних осіб, що здійснюють підприємницьку господарську діяльність, тобто є суб'єктами підприємництва, похідне від права власності, з обмеженням повноваження розпорядження окремими видами майна згодою власника (уповноваженого органу).

Право оперативного управління — це речове право суб'єкта господарювання, який здійснює некомерційну діяльність, тобто самостійну систематичну господарську діяльність, спрямовану на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку (ч. 1 ст. 52 ГК України). Майно казенного підприємства закріплюється за ним на праві оперативного управління в обсязі, зазначеному в статуті підприємства. Казенне підприємство не має права відчужувати або іншим способом розпоряджатися закріпленням за ним майном без попередньої згоди органу, до сфери управління якого воно входить (ч. 4 ст. 77 ГК України) [2, с. 47]. Майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним, як за суб'єктом права, на праві господарського відання. Майно комунального унітарного підприємства перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство).

Отже, постає питання: чим відрізняються вони одне від одного. Відмінність полягає насамперед у характері прав. Право власності є основним, самостійним правом, у той час як право повного господарського відання вторинне і залежить від права власності. Якщо право власності може існувати без права повного господарського відання, то останнє неможливе без права власності.

Вторинним характером права повного господарського відання зумовлені і такі його обмеження: власник може контролювати використання майна шляхом аудиторських та інших перевірок; отримувати частку прибутку від використання цього майна; ухвалити рішення про ліквідацію або реорганізацію юридичної особи, у повне господарське відання якої було надане майно, тощо. Право оперативного управління визначають як таке, що фінансується за рахунок власника, особливе речове право юридичної особи (організації) володіти, користуватися і розпоряджатися закріпленням за нею майном в межах, встановлених законодавчими актами, відповідно до цілей своєї діяльності, завдань власника і призначення майна [3, с. 108].

Однак таке визначення має деякі неточності. Так, не зовсім зрозуміло, що вкладається у поняття "фінансування речового права". Неточним є твердження, що право оперативного управління охоплює одночасно три правомочності - володіння, користування, розпорядження. Зайвою видається вказівка на те, що межі здійснення права оперативного управління залежать від призначення майна і завдань, поставлених власником. Адже очевидно, що власник якраз і ставить завдання використовувати майно відповідно до його призначення і для досягнення цілей, для яких створена ним певна організація.

З цих міркувань більш важливим видається зосередити увагу на інших характерних ознаках права оперативного управління: наявності правомочностей, отриманих від власника, і визначенні ним меж використання майна. З урахуванням цих обставин можна запропонувати таке визначення досліджуваного поняття.

Право оперативного управління - це засноване на праві власності іншої особи і наданому нею повноваженні право володіння, а також обмежені права користування і розпорядження майном в цілях і межах, встановлених власником.

Як і право повного господарського відання, право оперативного управління є похідним від права власності, воно більш обмежене порівняно з ним. Крім того, воно вужче, ніж право повного господарського відання. Якщо право повного господарського відання містить три правомочності - володіння, користування і розпорядження, то право оперативного управління охоплює одночасно лише дві - володіння і користування або володіння і розпорядження. У будь-якому разі особа, в оперативному управлінні якої знаходиться майно, не має права розпоряджатися ним на свій розсуд, а може це робити лише в межах, встановлених власником.

Відповідальність за своїми боргами особа, в оперативному управлінні якої знаходиться майно, несе лише у межах останнього. В решті відповідальність субсидіарно несе власник такого майна.

Право оперативного управління у радянському цивільному праві було закріплене раніше, ніж право повного господарського відання і тривалий час було єдиним засобом здійснення права державної власності. Однак із прийняттям Закону "Про власність" і появою права повного господарського відання майно на праві оперативного управління, як правило, закріплювалося за установами (хоча в деяких випадках на таких засадах майно може належати також підприємствам та організаціям).

Таким чином, фактично відбувся поділ права повного господарського відання та права оперативного управління також і за суб'єктним складом. ІДК не передбачає ні права повного господарського відання, ні права оперативного управління..

Це можна пояснити тим, що їх планувалося замінити такими категоріями як "право власності юридичних осіб" (ст.322 проекту ЦК 1996 р.) і "володіння" (гл.30 проекту ЦК 1996 р.). Розробники проекту ЦК України прагнули уникнути використання понять "право оперативного управління" і "право повного господарського відання" шляхом визнання права власності на майно, закріплене державою, Автономною Республікою Крим і територіальною громадою, за створеними ними юридичними особами. Але згідно з остаточним варіантом ЦК України (ст.329) юридична особа публічного права набуває право власності лише на те майно, що передане їй у власність. З іншого боку, новий ЦК України діє разом із ГК України, в якому серед речових прав згадуються право господарського відання, право оперативного управління тощо (ст. 133 ГК України), а майно державного унітарного підприємства перебуває у державній власності і підлягатиме закріпленню за ним на праві господарського відання чи оперативного управління (ст.73 ГК України) [4].

Отже, на мою думку право господарського відання та право оперативного управління майном, є між собою різні, та мають різні характерні ознаки — право господарського відання застосовується для встановлення правового режиму, а право оперативного управління здійснює комерційну діяльність.

Список використана література:

- 1.Щербина В.С. Господарське право України: навчальний посібник – 2-е вид. зі змінами і доп. – К.: Юрінком інтер, 2005. - 592 с.
- 2.Кравчук С.Й. Господарське право України: навчальний посібник – К.: Кондор, 2007. – 264 с.
- 3.Щербина В.С. Господарське право України: навчальний посібник – 3-е вид. зі змінами і доп. – К.: Юрінком інтер, 2002. - 392 с.
- 4.Господарський кодекс: від 18 березня 2013р.// Відомості Верховної Ради України.-2013р.- 168с.